

שלוש הלוויות, שתי תרבויות

שבמציאות של קבוצות "מינוריות", דחוקות או מאוימות, "הכל פוליטי". גם שירת הצפוצר פים של הזמרת יופינה בת עם העכברים כסיד פור של קפקא היא מעשה פוליטי, ואין היא יכולה שלא להיות כך. כמובן, גם המתריעים על הניצול ה"כוחני" וה"גועני" של מות יופי נהיארק שלנו מנסים לעשות מעשה פוליטי. אבל ספק אם הדבר עולה בידם.

שתי הלוויות הענק, של הרב עובדיה ושל איינשטיין, חשפו מה שכל מתבונן חד עין הבין זה כבר. בישראל מצויות שתי תרבויות דומי-ננטיות ואנטגוניסטיות, זו שייצג הרב וזו שייצג הזמר ואולי גם שלום עליכם, שהלך לעולמו כמאה שנים לפניו. מה שמבדיל ביניהן אינו הגוון הערתי או הטעם האמנותי, אלא ההב-דל בין הדת בגילומה ההלכתי (לא ה"חוריייתי" הנייראייגי) לבין המוררניות היהודית החילו-נית ההומניסטית בצבינה הציוני.

רק שתי המערכות התרבותיות הגדולות האלה נוגעות כאמת ללב של מאות האלפים; ורק ההתנגשות החזיתית ביניהן מהווה כבר עכשיו ותהווה בעתיד את מלחמת התרבות, שתוצאותיה יתוו את הקלסתר התרבותי של המדינה. מי שאינו כלול בשתייהן – "הקשת המזרחית", הנופלת בין שני הכיסאות, הפוסט-ציונות לגוניה, כל חסידי שיח המיעוט לסוגיו – כל אלה הם, מבחינת מלחמת התרבות הג-דולה המתנהלת כאן, תופעות שוליים, "שחק מאזניים" בין שתי הכפות הגדולות, המתנר-דות, העולות ויורדות.

היפלא אפוא, שדווקא מגרונות אלה שמי צאו את עצמם מתחץ לשתי הלוויות בוקעים קולות המחאה נגד ה"גזענות", שאינם אלא צפצופי "גם אני כאן?" נואשים? איש מכל אלה לא קבע את העתיר התרבותי של מדינת ישראל.

פרופ' מירון הוא מבקר וחוקר ספרותיות יהודיים



שלום עליכם. הלוויה כאירוע פוליטי

של גאון ההומור היידי לשם העלאת קרנה והגברת הכוח הציבורי של אוכלוסייה, שנח-שבה אף בעיני יהודי אמריקה ממוצא גרמני לאוכלוסיית שוליים זניחה, הרי הלווייתו של "מרן" לא היתה אלא סיכום הולם למפ-על חיים, שבו שימשה סמכות ההלכה בסיס לצבירת כוח פוליטי ומנוף להזות אוכלוסייה שלמה משולי החיים הציבוריים לעבר מרכזם. ההלוויה של אריק איינשטיין היתה דומה, אך גם בלתי דומה, לשתי קודמותיה. גם כאן נוצלה פופולריות של אמן ברוך כשרון לשם הפגנת כוח פוליטי, אלא שכאן לא דובר בהתעלות של אוכלוסיית שוליים, אלא בהת-גוננות של אוכלוסייה שהיתה דומיננטית, וע-תה היא חדרה למעמדה הנשחק והולך. על כך עמדו רבים, אלא שהללו הציעו את תובנותיהם בהקשר של טרזניה והתרסה, כאילו היה פגם כלשהו בניצול מותו של איינשטיין ולא היתה זה מעשה כמעט מובן מאליה במציאות, שמאבקי הכוח הפוליטיים הם לחם חוקה.

ההוגים ז"ל רלו ופליקס גואטארי קבעו (במחקרם "קפקא - לעבר ספרות מינורית"),

במאי 1916 נפטר בניו יורק שלום עליכם. בן 57 שנים היה הסופר היידי הגדול כמותו. הלווייתו, שאורגנה בשום שכל על ידי הרב הרפורמי יהודה לייב מאגנס (לימים הרקטור והנשיא של האוניברסיטה העברית בירוש-לים), יצאה ממקום מגוריו בהארלם - אז אזור המגורים של בני המעמד הבינוני - עברה לאורך השדרה החמישית, הגיעה עד לעומק ה"איסט-סייד" רובר היידיש, ומשם חצתה את הנהר לעבר בית העלמין שבברוקלין. ההלוויה נמשכה יותר מחצי יום, ולכל אורך דרכה הוציאה לרחובות מאות אלפי יהודים. הלומי צער ושטופי רגש. העיר הגדו-לה לא ידעה כמעט הלוויה כמותה (פרט לה-לוויה הסנסציונית של כוכב הראינוע ורודלף ולנטינו, שקדמה לה). תוך כדי התרחשותה היא נהפכה למאורע פוליטי ותרבותי, שהסב אליו לא רק את תשומת לב פרנסי העיר ניו יורק ופרבריה, אלא גם את זו של הפוליטי-קאים בווינגטון, לרבות יושב הבית הלבן. נעשה ברור לפתע, שציבור מיליוני רוברי היידיש, שהגיע לחופי "העולם החדש" במשך 25 השנים שקדמו למלחמת העולם הראשונה, כבר אינו ציבור אמורפי של רוכלים ופועלי סדנאות ייוע סחופים ודוויים, נודדים חסרי אחיזה, אלא זהו ציבור בעל תרבות משל עצמו, שמצאה לה גם ביטוי ארגוני רב רושם. ככזה היה זה גם ציבור "פוליטי", שהכרח היה לה-תחשב בו ולבקש את קירבתו. ההלוויה היתה לאחד המאורעות המכוננים בתולדות הפולי-טיקה היהודית האמריקאית.

ההלוויה של הרב עובדיה יוסף היתה דו-מה מאוד, מן הבחינה הנדונה, להלוויה של שלום עליכם. כמאה היא היתה מאורע פוליטי מן המדרגה הראשונה. אם בהלוויה של שלום עליכם נעשה שימוש בפופולריות ספרותית